

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ : การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในระบบเกษตรกรรมทางเลือก

ชื่อผู้เขียน : นางพุทธชาติ ปานเม่น

ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต : สาขาวิชาการศึกษาานอกระบบ

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ :

รองศาสตราจารย์ ดร. ชูเกียรติ	ลีสุวรรณ	ประธานกรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ตุลิต	ดวงสา	กรรมการ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ยงยุทธ	เปลี่ยนแดง	กรรมการ

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในระบบเกษตรกรรมทางเลือก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตในชุมชน จากเกษตรกรรมแผนใหม่สู่เกษตรกรรมทางเลือก ความสัมพันธ์ระหว่างการผลิตแบบเกษตรกรรมทางเลือกกับความเชื่อและระบบความสัมพันธ์ในชุมชน และศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยภายนอกกับปัจจัยภายในที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในชุมชน

การศึกษาครั้งนี้ ได้คัดเลือกหมู่บ้านในเขตอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา ซึ่งมีปรากฏการณ์การทำเกษตรกรรมทางเลือกมานานประมาณ 3 ปี ผู้วิจัยเข้าไปใช้ชีวิตในชุมชนทำการรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนา พูดคุย สัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม แล้วทำการจัดระบบแยกแยะข้อมูล และวิเคราะห์เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อมูลตามกรอบความคิด ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ระบบการผลิตของชุมชนในอดีต เป็นการผลิตแบบดั้งเดิมมีการใช้แรงงานคนและสัตว์ ใช้พันธุ์ข้าวพื้นเมืองปลูกเพื่อบริโภคและขายส่วนที่เหลือเพื่อนำเงินไปซื้อสิ่งของที่จำเป็น ชุมชนยังมีการหาอาหารจากแหล่งธรรมชาติและปลูกพืชผักไว้บริโภค เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสู่ช่วงการเกษตรกรรมแผนใหม่ที่มีการใช้เครื่องจักรช่วยในการทำนา ใช้พันธุ์ข้าวใหม่ ใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีปราบศัตรูพืช โดยเน้นการผลิตเพื่อขายเป็นหลัก ซึ่งมีปัญหาจากชุมชนจึงหาทางออกโดยการทำการเกษตรกรรมทางเลือก ในรูปของการทำเกษตรแบบผสมผสาน ประกอบด้วยเลี้ยงปลาในนาข้าว ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผักบนคันดิน ทำการผลิตหลายอย่างเพื่อบริโภคและขาย

ในช่วงเกษตรกรรมดั้งเดิม ชุมชนมีความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งให้คุณค่าทางจิตใจผ่านพิธีกรรมที่ถ่ายทอดความเชื่อการพึ่งพาระหว่างคนกับธรรมชาติ ทำให้มีการผลิตที่ไม่ทำลายธรรมชาติและสุขภาพ ชุมชนมีการสร้างระบบความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิด พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ต่อมาเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสู่ระบบเกษตรกรรมแผนใหม่ ความเชื่อของคนในชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลง โดยให้ความสำคัญกับอำนาจเหนือธรรมชาติและจิตใจน้อยลง มีความเชื่อในหลักการเหตุผลทางวิทยาศาสตร์มากขึ้น ทำให้ชุมชนมีความสัมพันธ์แบบปัจเจกมากขึ้น ในช่วงเกษตรกรรมทางเลือกได้มีการรื้อฟื้นคุณค่าของการมีมานะอดทน ความสันโดษ การรู้จักพอ และสร้างระบบความสัมพันธ์ใหม่ในกลุ่มเพื่อแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการผลิต โดยใช้ภูมิปัญญาในเรื่องความซื่อสัตย์ เสียสละของผู้นำ แต่ยังคงมีลักษณะความเชื่อและความสัมพันธ์ที่สะท้อนความเป็นปัจเจกอยู่ ไม่มีพิธีกรรมการกล่อมเกลาทงความเชื่อของกลุ่มให้เห็นเด่นชัด

Thesis Title : Cultural Changes in Alternative Agriculture

Author : Mrs.Phudtachart Panmen

M.Ed. : Nonformal Education

Examining Committee :

Assoc.Prof. Dr.Chukiat Leesuwan Chairman

Assist.Prof. Dr.Dusit Duongsaa Member

Assist.Prof. Dr.Yongyudh Plianpadung Member

Abstract

This thesis investigated changes in community production system from modern to alternative agriculture; relationships between the latter and community beliefs and system of relations; and interactions between internal and external factors influencing cultural changes in the community.

The study site was a village in Mae Jai District, Payoa Province which had been being involved in alternative agriculture for about 3 years. The researcher went to live in the community collecting data via informal dialogues, conversations and interviews,

participant and non-participant observations. Collected data were, subsequently, classified, categorized and analyzed on the basis of set conceptual framework.

Research findings were as follows :

The past community production system was of a traditional and subsistence nature relying on the labour of people and animals. It grew rice of traditional, local variety for consumption and sold whatever surplus there was. The earned income was spent on certain basic necessities. The entire community also grew vegetables for household consumption and obtained food from natural sources. Following the arrival of modern agriculture farming machines, new varieties of rice, chemical fertilizers and insecticides were used with the production-for-sale emphasis. Nevertheless, the community experienced a lot of problems. It, therefore, resorted to alternative agriculture, e.g., integrated agriculture comprising fish raising in rice paddies, fruit and perennial trees, vegetables on paddy banks, multi-crop production for both consumption and sale.

In time of traditional agriculture, the community harbored supernatural beliefs articulated in rituals and ceremonies symbolizing man-nature interdependence. Such rituals and ceremonies were psychologically rewarding and conducive to health and naturally friendly, enriching production practices. Within this context the community developed and nurtured a system of very close and interdependent relationships.

On the other hand, in time of modern agriculture, community traditional beliefs began to change attaching less and less value to supernatural power and spirituality. Scientific reasoning became more and more dominant in the belief system. Community relationships turned more individualistic. Then following the introduction of alternative agriculture such traditional and virtuous values as perseverance, modernization and self-sufficiency were again revised. Furthermore, a new system of relationships within community groups was established to help tackle production-related problems relying on leader wisdom, honesty and sacrifice. Nevertheless, this new system still maintained certain beliefs and types of relationships which reflected a certain degree of individualism. At the same time, there emerged no clearly defined rituals and ceremonies normally required in maintaining and nurturing group beliefs.
